

مقاله پژوهشی

مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

دوره دوازدهم، فروردین -

بررسی نقش معنویت، صفات شخصیتی (پنج بزرگ)، سبک‌های هویتی، و تاب‌آوری در پیش‌بینی عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد

سیدعلی حسینی‌المدنی^۱، یوسف کریمی^۲، هادی بهرامی^۲، آمنه معاضدیان^۳

دریافت مقاله: ۹۰/۱۱/۱۲ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۹۱/۱/۱۵ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۹۱/۱/۲۲ پذیرش مقاله: ۹۱/۲/۱۲

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش‌های زیادی وجود تفاوت بین صفات شخصیتی، سبک‌های هویتی، تاب‌آوری و معنویت در افراد معتاد و غیرمعتاد را نشان داده‌اند؛ اما میزان اهمیت این متغیرها در پیش‌بینی مصرف مواد و عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد نامشخص است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش معنویت، صفات شخصیتی (پنج بزرگ)، سبک‌های هویتی، و تاب‌آوری در تمییز نوجوانان و جوانان معتاد و غیرمعتاد انجام شده است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی-مقطعی ۶۰ نفر معتاد و ۶۰ نفر غیرمعتاد شد (۲۵-۱۵ سال) به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. همه شرکت‌کنندگان، پرسش‌نامه‌های صفات شخصیتی (NEO-FFI)، سبک‌های هویتی، تاب‌آوری و معنویت را تکمیل نمودند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل ممیز و آزمون t مستقل استفاده شد.

یافته‌ها: در تحلیل ممیز به روش همزمان، ۶۳/۵٪ پراش ۱۰ متغیر پیش‌بین (مسئولیت‌پذیری، توافق‌جویی، برون‌گرایی، گشودگی، روان‌رنجوری، هویت اطلاعاتی، هویت‌هنجاری، هویت سردرگم/اجتنابی، معنویت، و تاب‌آوری) و در روش گام‌به‌گام ۵۹٪ پراش ۴ متغیر پیش‌بین (هویت‌هنجاری، معنویت، مسئولیت‌پذیری، و هویت سردرگم/اجتنابی) برای تنها تابع ممیز از اختلاف بین دو گروه معتاد و غیرمعتاد تبیین می‌شود. مقایسه ضرایب استاندارد در روش همزمان نشان داد ۳ عامل: هویت‌هنجاری، مسئولیت‌پذیری و معنویت، بیشترین سهم را در پیش‌بینی گروه‌ها دارند. در روش گام‌به‌گام ضرایب استاندارد متغیرهای هویت‌هنجاری، معنویت، مسئولیت‌پذیری و هویت سردرگم اهمیت بیشتری در پیش‌بینی سهم گروه‌ها داشتند. نتایج نشان داد که در روش همزمان، ۸۶/۷٪ و در روش گام‌به‌گام ۸۵٪ از افراد به درستی طبقه‌بندی شده‌اند.

نتیجه‌گیری: عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد را می‌توان از طریق مؤلفه‌های شخصیتی، سبک‌های هویتی، معنویت و تاب‌آوری پیش‌بینی کرد. نمرات بالاتر در سبک هویتی‌هنجاری، معنویت و مسئولیت‌پذیری، احتمال عضویت فرد در گروه غیرمعتاد را افزایش می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: معنویت، شخصیت، هویت، تاب‌آوری، معتاد

۱- (نویسنده مسئول) دانشجوی دکترا گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
تلفن ۴۴۸۶۵۱۲۸-۰۲۱، دورنگار: ۴۸۶۵۱۲۸-۰۲۱، پست الکترونیکی: alihosseiniamadani@yahoo.com

۲- استاد گروه آموزشی روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۳- دانشجوی دکترا، گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن

مقدمه

نشان داده شد که میزان بالای برون‌گرایی مرتبط با مصرف الکل [۷] و مصرف مواد [۸] است. برخی مطالعات نشان داده‌اند که افراد دارای توافق‌جویی پایین، بیشتر به سمت مصرف مواد گرایش پیدا می‌کنند [۹، ۶]. افراد با مسئولیت‌پذیری پایین و افراد روان‌رنجور، بیشتر درگیر رفتارهایی مانند مصرف مواد [۱۱-۱۳] می‌شوند. در مقیاس گشودگی برخی تحقیقات نشان داده‌اند که گشودگی بالا مرتبط با مصرف مواد است [۱۲، ۹].

Berzonsky [۱۴] این ایده را معرفی کرد که سبک‌های هویتی راهبردهای شناختی اجتماعی‌اند که افراد در مواجهه با مسائل هویت از آنها استفاده می‌کنند. وی سه سطح استدلال شخصی را معرفی کرد: سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری، و سبک سردرگم/اجتنابی. سبک اطلاعاتی مرتبط با جهت‌گیری نیرومند به سمت جست و جو، پردازش، و ارزیابی فعال اطلاعات مرتبط با خود است. افراد دارای سبک اطلاعاتی نسبت به دیدگاهشان درباره خود و اعتبار آن تردید دارند و آن را زیر سؤال می‌برند. علاقه‌مند به یادگیری مطالب جدید درباره خود و خواستار ارزیابی و اصلاح ساختار هویتی در صورت مواجهه با اطلاعات و بازخوردهای ناهماهنگ‌اند [۱۵]. سبک هنجاری، با جهت‌گیری ضعیف‌تر نسبت به جست و جوی اطلاعات همراه است و بیشتر توسط نگرانی نسبت به برآورده ساختن انتظارات افراد مهم در زندگی‌شان مشخص می‌شود. این سبک باعث مقاومت در برابر تغییر و مقابله با اطلاعاتی می‌شود که باورها و ارزش‌های فرد را به چالش می‌کشاند. افراد دارای نمرات بالا در مقیاس هنجاری خود را در قالب اسنادهای جمعی مانند مذهب، خانواده، و ملیت تعریف می‌کنند [۱۶]. سرانجام، افراد با جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی اساساً توجه اندکی به آینده خود و

یکی از معضلاتی که تأثیر عمیق و شگرفی بر دوران نوجوانی و جوانی دارد، اعتیاد است. اعتیاد تمامی دوران زندگی را دربرگرفته و خانواده و جامعه را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. مصرف مواد یک پدیده رشدی است که به صورت خطی از اوایل نوجوانی تا اوایل جوانی افزایش می‌یابد [۱]. آمارها نشان می‌دهند که حدود ۱۶٪ از معتادین ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند و ۲۸٪ آنها بین ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد روی می‌آورند [۲]. بر اساس گزارش سازمان ملل متحد [۳] تعداد مصرف‌کنندگان مواد بین جمعیت ۱۵ تا ۴۴ ساله در سراسر دنیا، ۲۰۰ میلیون نفر یا به عبارتی ۵٪ کل جمعیت می‌باشد که از این تعداد ۱۶ میلیون نفر یا به عبارتی ۴٪ جمعیت، مصرف‌کننده مواد افیونی هستند. اختلال سوء مصرف مواد پیش‌آگهی نامطلوبی دارد و هزینه‌های درمانی هنگفتی را به خانواده‌ها و جامعه به صورت مستقیم و غیرمستقیم تحمیل می‌کند. حداقل نیمی از افراد درمان شده تا ۶ ماه بعد از درمان دوباره به این بیماری مبتلا می‌شوند و این میزان برای ۱ سال پس از درمان ۷۵٪ است [۴]. این یافته‌ها لزوم توجه به پیشگیری و شناسایی عوامل خطر و محافظت‌کننده را دوچندان می‌کند.

اعتیاد و سوء مصرف مواد نتیجه عوامل زیادی از جمله عوامل اجتماعی، خانوادگی، و شخصیتی است [۵]. شخصیت، عاملی است که ممکن است نقش مهمی در ایجاد پیش زمینه و مستعد کردن فرد در رفتارهای مصرف مواد داشته باشد. در بعد برون‌گرایی، Sher و Trull [۶] دریافته‌اند که افراد مستعد مصرف مواد، از برون‌گرایی پایینی برخوردارند. اما برغم این یافته، در تحقیقات بعدی

سازمان بهداشت جهانی انسان را موجودی زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی تعریف کرده و معنویت را یکی از ابعاد چهارگانه انسان در نظر گرفته است. معنویت اغلب بدین شکل تعریف می‌گردد: «باورها و اعمال شخصی که متأثر از ارتباط با خدا یا یک قدرت برتر در جهان است» [۲۷]. ضرورتاً، معنویت منعکس‌کننده تعلیم مذهبی نیست، اما بخشی مهم از بسیاری از مذاهب است [۲۷]. رابطه منفی معنویت با احتمال مصرف مواد در بسیاری از تحقیقات نشان داده شده است [۲۸-۳۰]. نوجوانانی که به اهمیت نقش مذهب در زندگی‌شان پی‌برده‌اند و در فعالیت‌های مذهبی شرکت می‌کنند، از احتمال کمتری جهت ورود به رفتارهای پرخطر مانند سیگار کشیدن، مصرف الکل، و روابط جنسی پرخطر برخوردارند [۳۱]. همچنین، در نوجوانان دبیرستانی سطح معنویت به طور منفی مرتبط با مصرف تنباکو، نوشیدن مشروبات الکلی، و مصرف ماری‌جوآناست [۳۲]. باورهایی مثل «اعتقاد به خدا» و «مذهب والدین» باعث کاهش مصرف الکل و ماری‌جوآنا در بین نوجوانان می‌شود [۳۳]. به این نکته نیز باید اشاره شود که برخی تحقیقات [۳۴] نیز به این نتیجه رسیده‌اند که معنویت نقشی حمایتی در برابر مصرف مواد ندارد.

با توجه به این که درصد بالایی از جمعیت کشور ما را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند و این نسل در آستانه ورود به دانشگاه، ورود به مشاغل مختلف، ازدواج، و... می‌باشند و مهم‌ترین سرمایه جهت رشد و بالندگی یک کشور محسوب می‌شوند؛ لزوم شناسایی عوامل پیشگیری‌کننده و پیش‌بینی‌کننده اعتیاد در این قشر و حفظ سرمایه‌های انسانی و اجتماعی کشور بیش از پیش احساس می‌گردد. مطالعات زیادی نشان داده‌اند که بین

پیامدهای طولانی مدت اعمالشان نشان می‌دهند، تصمیمات مبتنی بر هیجان اتخاذ می‌کنند، و تمایل به تعویق انداختن اعمال و تصمیماتشان دارند. در هنگام انتخاب کردن و عمل کردن، رفتار آنها اساساً توسط تقاضاها و پیامدهای فوری بیرونی هدایت می‌شود. در این شرایط موقعیتی، تمایل به اقدامات کوتاه مدت دارند، بیش از این که بخواهند اصلاحات طولانی مدت را در احساس هویت خود ایجاد کنند [۱۷].

برخی مطالعات نشان داده‌اند که جهت‌گیری اجتنابی / سردرگم مرتبط با مصرف الکل و مصرف مواد [۱۹-۱۸] و دشواری در بهبودی از مصرف مواد [۲۰] است. از طرف دیگر، جهت‌گیری اطلاعاتی به طور منفی مرتبط با مصرف مواد است. در مقیاس هنجاری مطالعات نشان داده است که نمرات بالا در این مقیاس به طور معکوس مرتبط با مصرف مواد است [۱۹-۱۸].

علی‌رغم تمرکز سنتی بر عوامل خطرزا [۲۱] اخیراً محققان از نقش عوامل مثبت و محافظت‌کننده در زندگی و تأثیر آن بر مصرف مواد در نوجوانان و جوانان آگاه شده‌اند [۲۲]. این تغییر به سمت عوامل محافظت‌کننده با رشد تحقیقات در حوزه تاب‌آوری همراه بوده است [۲۳]. تاب‌آوری، توانایی مقاومت در برابر استرس و بازگشت به تعادل طبیعی پس از تجربه عوامل استرس‌زا تعریف می‌شود [۲۴]. تاب‌آوری از مشکلات روان‌شناختی بین نوجوانان و جوانان جلوگیری کرده و آن‌ها را در برابر تأثیرات روان‌شناختی رویدادهای مشکل‌زا مصون نگه می‌دارد [۲۵]. شواهد نشان می‌دهد که افراد تاب‌آور به احتمال کمتری جذب رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد می‌شوند [۲۶].

مختصر برای آزمودنی‌ها شرح داده شد و محرمانه بودن پاسخ‌ها تضمین گردید. نمونه‌ها طبق اظهار نظر خود، حداقل دو سال سابقه مصرف مواد (چه افیونی و چه محرک) داشته‌اند.

جهت انتخاب افراد غیرمعتاد، از افراد در دسترس که به کمپ مراجعه می‌کردند و همچنین از نمونه‌های خارج از کمپ استفاده شد. تعداد افراد این گروه همانند گروه اول ۶۰ نفر بود که از لحاظ متغیرهای سن، جنس (هر دو گروه مرد)، تحصیلات، وضعیت اقتصادی با گروه معتادین همسان‌سازی گردیدند. چون اکثر افراد دو گروه ساکن منطقه افسریه بودند، بنابراین وضعیت اجتماعی، اقتصادی آن‌ها تا حدود زیادی یکسان بود. طبق اظهار نظر شخصی، این افراد سابقه مصرف هیچ نوع ماده‌ای را نداشتند.

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه پنج عاملی نئو (NEO-FFI) استفاده شد [۳۵]. این پرسش‌نامه فرم کوتاه پرسش‌نامه NEO-PI-R و متشکل از ۶۰ ماده است که ۵: «مسئولیت‌پذیری»، «توافق‌جویی»، «روان‌رنجوری»، «برون‌گرایی»، و «گشودگی نسبت به تجربه» را می‌سنجد McCrae و Costa [۳۵] همسانی درونی این پرسش‌نامه را از ۰/۶۸ (توافق‌جویی) تا ۰/۸۶ (روان‌رنجوری) گزارش کردند. Garusi [۳۶] هنجاریابی این آزمون را در ایران انجام داده است و همسانی درونی ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ را برای مقیاس‌های این پرسش‌نامه گزارش کرد. ضرایب بازآزمایی این پرسش‌نامه در نمونه‌های ایرانی از ۰/۷۹ تا ۰/۸۷ [۳۷] و ضریب روایی همگرای آزمون از ۰/۵۶ تا ۰/۶۲ گزارش شده است [۳۵].

پرسش‌نامه سبک‌های هویتی برزونسکی (ISI-6G): سبک‌های هویتی با استفاده از پرسش‌نامه ISI-6G [۱۹] سنجیده شد. این پرسش‌نامه متشکل از ۴۰ عبارت است

صفات شخصیتی، سبک‌های هویتی، تاب‌آوری و معنویت در مصرف‌کنندگان مواد و غیرمصرف‌کنندگان تفاوت وجود دارد؛ اما میزان اهمیت هر کدام از این متغیرها در پیش‌بینی مصرف مواد و نقش تمامی این متغیرها در پیش‌بینی عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد نامشخص است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش معنویت، صفات شخصیتی (پنج بزرگ)، سبک‌های هویتی، و تاب‌آوری در تمییز نوجوانان و جوانان معتاد و غیرمعتاد است. این پژوهش با هدف پاسخ‌گویی به این سؤال که آیا عضویت گروهی (معتادان و غیرمعتادان) را می‌توان بر اساس متغیرهای شخصیت (توافق‌جویی، مسئولیت‌پذیری، روان‌رنجوری، برون‌گرایی، و گشودگی)، سبک‌های هویتی (اطلاعاتی، هنجاری، اجتنابی/سردرگم)، معنویت، و تاب‌آوری تبیین کرد، انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-مقطعی است. به منظور انتخاب آزمودنی‌های معتاد، پس از مراجعه به جمعیت خیریه تولد دوباره در تهران، که متعلق به سازمان بهزیستی و توانبخشی جمهوری اسلامی است، کمپ توسکا در منطقه افسریه تهران در اختیار محققان قرار گرفت. این کمپ جهت بازپروری معتادان در نظر گرفته شده است. در این کمپ، دو کمپ کوچک‌تر جهت نوجوانان و جوانان (۱۵ تا ۲۵ سال) و بزرگسالان (۲۵ سال به بالا) اختصاص یافته است. با توجه به اهمیت سنین نوجوانی، تغییرات فیزیولوژیکی در نوجوانان و مسائل هویتی‌یابی، تصمیم گرفته شد که نمونه تحقیق به تعداد ۶۰ نفر از این گروه انتخاب شود. پس از کسب رضایت مسئولین کمپ و آزمودنی‌ها، اهداف تحقیق به طور

پرسش‌نامه متشکل از ۲۹ عبارت است و آزمودنی‌ها میزان توافق خود را با هر عبارت در یک مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرت ابراز می‌دارند. نسرين Parsian و Dunning [۴۲] همسانی درونی را برای کل آزمون و خرده مقیاس‌های خودآگاهی، اهمیت باورهای معنوی در زندگی، فعالیت‌های معنوی و نیازهای معنوی به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۹۱، ۰/۹۱، ۰/۸۰ و ۰/۸۹ گزارش کردند. نتایج حاصل از روش بازآزمایی نیز در یک فاصله ۱۰ هفته‌ای هیچ تفاوت معنی‌داری را بین نمرات مرتبه اول و دوم نشان نداد، که این امر حاکی از پایایی مطلوب پرسش‌نامه معنویت است. در پژوهش حاضر محققان ترجیح دادند به جای ۴ خرده مقیاس، از یک مقیاس کلی استفاده کنند. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۱ به دست آمد. جهت تمییز بین گروه‌های معتاد و غیر معتاد از روش آماری تحلیل ممیز و t مستقل استفاده شد. $p < 0/05$ به‌عنوان ارتباط معنی‌دار در نظر گرفته شد.

نتایج

متغیرهای پیش‌بین عبارت بودند از مؤلفه‌های هویت (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم)، مولفه‌های شخصیت (روان‌آزردگی، گشودگی، برون‌گرایی، مسئولیت‌پذیری و توافق‌جویی)، تاب‌آوری و معنویت. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌های هویت، شخصیت، تاب‌آوری و معنویت را در ۲ گروه معتاد و غیرمعتاد نشان می‌دهد. هم‌چنین آزمون t گروه‌های مستقل نیز برای مقایسه تفاوت گروه‌های معتاد و غیرمعتاد در جدول درج شده است.

که آزمودنی‌ها میزان توافق خود را با هر عبارت در یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت بیان می‌کنند. این پرسش‌نامه سبک‌های هویت برزونسکی را اندازه‌گیری می‌کند. سبک‌های هویتی برزونسکی [۳۸] عبارتند از: سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری، و سبک سردرگم/اجتنابی. White و همکاران [۱۹] آلفای کرونباخ را برای مقیاس‌های اطلاعاتی، سردرگم/اجتنابی، و هنجاری به ترتیب ۰/۵۹، ۰/۷۸، و ۰/۶۴ به دست آوردند. در ایران، Soltani و همکاران [۳۹] ضریب آلفای کرونباخ را برای سبک‌های اطلاعاتی، هنجاری، و سردرگم/اجتنابی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۷۶، و ۰/۸۰ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۳ را گزارش کردند.

مقیاس تاب‌آوری کانر- داویدسون (۲۰۰۳): این پرسش‌نامه را Connor و Davidson [۴۰] با مرور منابع پژوهشی ۱۹۷۹-۱۹۹۱ حوزه تاب‌آوری تهیه کردند. ضریب اعتبار این پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش کردند. این مقیاس در ایران توسط Mohammadi [۴۱] هنجاریابی شده است و بر اساس گزارش از روایی و پایایی مناسب برای پژوهش برخوردار است. پرسش‌نامه دارای یک مقیاس لیکرتی بین صفر (کاملاً نادرست) و پنج (همیشه درست) نمره‌گذاری می‌شود. Mohammadi در تحقیقی با اجرای مقیاس تاب‌آوری بر روی ۷۱۸ مرد ۱۸-۲۵ ساله در گروه‌های سالم و مصرف‌کننده، با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضریب اعتبار برابر با ۰/۸۹ را به دست آورد [۴۱].

پرسش‌نامه معنویت پاریسیان و دونینگ (۲۰۰۹): این

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار مولفه‌های هویت، شخصیت، تاب‌آوری و معنویت در ۲ گروه معتاد و غیرمعتاد

P-value	معتاد (n=60)		مؤلفه	متغیر
	عادی (n=60)	انحراف معیار ± میانگین		
۰/۰۰۱	۴۰/۷۳ ± ۷/۳۰	۳۴/۶۷ ± ۸/۵۵	هویت اطلاعاتی	
۰/۰۰۱	۳۲/۸۰ ± ۷/۴۴	۲۵/۱۳ ± ۴/۹۷	هویت هنجاری	هویت
۰/۰۰۱	۲۸/۱۳ ± ۷/۵۵	۳۴/۵۷ ± ۵/۹۶	هویت سردرگم	
۰/۰۰۱	۲۴/۱۳ ± ۶/۰۴	۲۹/۹۳ ± ۶/۹۰	روان‌آزردگی	
۰/۷۷۸	۳۱/۴۷ ± ۹/۷۱	۳۱/۰۰ ± ۸/۳۱	گشودگی	
۰/۱۲۵	۳۰/۸۰ ± ۷/۹۸	۲۸/۶۳ ± ۷/۳۵	برون‌گرایی	شخصیت
۰/۰۰۱	۲۹/۵۳ ± ۴/۲۳	۲۳/۱۳ ± ۴/۹۳	مسئولیت‌پذیری	
۰/۰۰۱	۲۹/۱۳ ± ۷/۰۷	۲۲/۸۳ ± ۶/۲۶	توافق‌جویی	
۰/۰۰۱	۷۳/۵۳ ± ۱۳/۴۰	۵۴/۹۳ ± ۱۶/۵۲	-	تاب‌آوری
۰/۰۰۱	۸۵ ± ۱۳/۶۱	۶۴/۹۷ ± ۱۳/۳۶	-	معنویت

آزمون t مستقل، $p < ۰/۰۵$ معنی‌دار در نظر گرفته شد

است. خلاصه نتایج تحلیل ممیز که به دو روش همزمان و گام‌به‌گام انجام گردیده در جدول ۲ درج شده است.

با توجه به جدول ۱، دو مؤلفه گشودگی و برون‌گرایی تفاوت معنی‌داری بین دو گروه معتاد و عادی ندارند، اما تفاوت بقیه متغیرها بین دو گروه از نظر آماری معنی‌دار

جدول ۲- خلاصه نتایج تحلیل ممیز به دو روش همزمان و گام‌به‌گام

شاخص	روش همزمان	روش گام‌به‌گام
مقدار ویژه	۱/۷۴۱	۱/۴۳۸
همبستگی متعارف	۰/۷۹۵	۰/۷۶۸
مجذور اتا	۰/۶۳۵	۰/۵۹۰
لامبدای ویلکس	۰/۶۳۵	۰/۴۱۰
خی دو	۱۱۳/۹۳۶	۱۰۳/۳۶۵
درجه آزادی	۱۰	۴
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
مرکز واره نمره‌ها برای معتادین	-۱/۳۰۸	-۱/۱۸۹
مرکز واره نمره‌ها برای غیرمعتادین	۱/۳۰۸	۱/۱۸۹
پیش‌بینی عضویت گروهی	٪۸۶/۷	٪۸۵

۱/۱۸۹- و در گروه عادی برابر ۱/۱۸۹ به دست آمد. بنابراین نقطه برش برای تمییز دو گروه برابر صفر است که نشان می‌دهد چنانچه برای یک فرد تابع تشخیص مقدار مثبت نتیجه دهد، آن فرد یک فرد عادی پیش‌بینی می‌شود و اگر منفی باشد آن فرد معتاد پیش‌بینی می‌شود. پیش‌بینی عضویت گروهی نشان می‌دهد که در روش همزمان در ۸۶/۷٪ از افراد و در روش گام‌به‌گام در ۸۵٪ از افراد نمونه، در گروه صحیح طبقه‌بندی شده‌اند. جدول ۳، متغیرهای مستقل مؤثر در تابع ممیز را در روش گام‌به‌گام نشان می‌دهد.

مقدار مجذور اتا نشان می‌دهد که در روش همزمان ۶۳/۵٪ و در روش گام‌به‌گام ۵۹٪ از پراکندگی کل توضیح داده می‌شود که درصد قابل قبولی است. از طرف دیگر سطح معنی‌داری نشان می‌دهد که تحلیل تمییز برای پیش‌بینی عضویت در گروه معتادین یا عادی در هر دو روش همزمان و گام‌به‌گام معنی‌دار است ($p=0/001$). به عبارت دیگر تابع ممیز دارای قدرت تشخیصی معنی‌داری در تفکیک دو سطح متغیر ملاک است. در روش همزمان، مرکزواره نمره‌ها برای گروه معتادین برابر ۱/۳۰۸- و در گروه عادی برابر ۱/۳۰۸+ به دست آمد. همچنین در روش گام‌به‌گام، مرکزواره نمره‌ها برای گروه معتادین برابر

جدول ۳- متغیرهای وارد شده در مراحل تحلیل تمییز به روش گام‌به‌گام

مرحله	متغیر وارد شده	تعداد متغیر	لامبدای ویلکس	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	P- value
۱	معنویت	1	۰/۶۴۱	۶۶/۲۱۰	1	۱۱۸	۰/۰۰۱
۲	هویت بهنجار	2	۰/۴۹۶	۵۹/۳۵۸	2	۱۱۷	۰/۰۰۱
۳	مسئولیت‌پذیری	3	۰/۴۲۹	۵۱/۴۶۶	3	۱۱۶	۰/۰۰۱
۴	هویت سردرگم	4	۰/۴۱۰	۴۱/۳۳۶	4	۱۱۵	۰/۰۰۱

تأثیر معنی‌داری در تابع ممیز دارند. برای دو روش همزمان و گام‌به‌گام، ضرایب استاندارد و غیراستاندارد به همراه ضرایب ساختاری در جدول ۴ آورده شده‌اند.

از ۱۰ متغیر اولیه نهایتاً ۴ متغیر در تحلیل باقی ماندند، که به ترتیب هر یک در مراحل ۱ تا ۴ در تحلیل وارد شده‌اند. سطوح معنی‌داری به دست آمده ($p=0/001$) حاکی از آن است که ۴ متغیر وارد شده در تحلیل همگی

جدول ۴- ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و ضرایب ساختاری به دو روش همزمان و گام‌به‌گام

متغیر	روش همزمان		روش گام‌به‌گام	
	ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد	ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد
هویت اطلاعاتی	۰/۰۲۷	-۰/۰۰۳	۰/۲۹۲	-
هویت‌هنجاری	۰/۷۱۴	۰/۱۱۳	۰/۴۶۳	۰/۰۹۸
هویت سردرگم	-۰/۲۸۵	-۰/۰۴۲	-۰/۳۶۲	-۰/۰۴۱
روان‌آزردگی	۰/۳۴۶	۰/۰۵۳	-۰/۳۴۲	-
گشودگی	-۰/۲۶۶	۰/۰۲۹	۰/۰۲۰	-
برون‌گرایی	-۰/۱۲۰	-۰/۰۱۶	۰/۱۰۸	-
مسئولیت‌پذیری	۰/۵۵۹	۰/۱۲۲	۰/۵۳۳	۰/۱۰۳
توافق‌جویی	۰/۱۶۶	۰/۰۲۵	۰/۳۶۱	-
تاب‌آوری	۰/۲۷۵	۰/۰۱۸	۰/۴۷۲	-
معنویت	۰/۳۹۳	۰/۰۲۹	۰/۵۶۸	۰/۰۳۵
(ثابت)	-	-۹/۰۹۴	-	-۶/۹۲۲

بحث

نتایج این پژوهش نشان داد که در تحلیل ممیز به روش همزمان، ۶۳/۵ درصد پراش ۱۰ متغیر پیش‌بین (مسئولیت‌پذیری، توافق‌جویی، برون‌گرایی، گشودگی، روان‌رنجوری، هویت اطلاعاتی، هویت‌هنجاری، و هویت سردرگم/اجتنابی، معنویت و تاب‌آوری) و در روش گام‌به‌گام ۵۹ درصد پراش ۴ متغیر پیش‌بین (هویت‌هنجاری، هویت سردرگم/اجتنابی، مسئولیت‌پذیری، و معنویت) برای تنها تابع ممیز از اختلاف بین دو گروه معتاد و غیرمعتاد را تبیین می‌کند. پیش‌بینی عضویت گروهی نشان داد که در روش همزمان، ۸۶/۷ درصد و در روش گام‌به‌گام ۸۵ درصد از افراد در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد به درستی طبقه بندی شده‌اند. در مراحل تحلیل تمیز به روش گام‌به‌گام از ۱۰ متغیر اولیه، نهایتاً ۴

متغیر در تحلیل باقی ماندند که عبارتند از معنویت، هویت‌هنجاری، مسئولیت‌پذیری، و هویت سردرگم. این ۴ متغیر همگی دارای تأثیر معنی‌داری در تابع ممیز بودند. با توجه به این یافته‌ها این ۴ متغیر از نقش به‌سزایی در تمیز بین گروه‌های معتاد و غیرمعتاد برخوردار بودند. مقایسه ضرایب استاندارد در روش همزمان نشان داد عواملی که بیشترین سهم را در پیش‌بینی و تبیین گروه‌ها دارند به ترتیب عبارتند از: هویت‌هنجاری، مسئولیت‌پذیری، معنویت، روان‌آزردگی، هویت سردرگم، تاب‌آوری، گشودگی، توافق‌جویی، برون‌گرایی و هویت اطلاعاتی. در روش گام‌به‌گام ضرایب استاندارد، اهمیت متغیرهای پیش‌بین را، از نظر سهم در پیش‌بینی گروه‌ها، به ترتیب هویت‌هنجاری، معنویت، مسئولیت‌پذیری و هویت سردرگم تعیین می‌کند که برای سه متغیر اول از نظر اهمیت هر دو

آرامش درونی [۴۴] نقشی پیشگیری‌کننده در مصرف مواد دارد. با توجه به این که بحران هویت یکی از بحران‌های دوران نوجوانی است [۴۵]، معنویت می‌تواند برطرف‌کننده این خلاء در آنها و به وجودآورنده ارزش برای نوجوانان باشد.

مسئولیت‌پذیری نیز نقش مهمی در پیش‌بینی عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد دارد. یافته‌های پژوهش در این قسمت با یافته‌هایی [۱۱-۱۰] که عنوان می‌دارند افراد با مسئولیت‌پذیری پایین بیشتر به سمت مصرف مواد می‌روند، همخوان است. افراد با مسئولیت‌پذیری بالا کمتر گرایش به مصرف مواد دارند [۴۶]. افرادی که نسبت به سرنوشت خود، جامعه و دیگران احساس مسئولیت می‌کنند کمتر به دنبال رفتارهای پرخطر می‌روند. همچنین آموزه‌های دینی نیز بر مسئولیت‌پذیری تأکید فراوانی داشته‌اند: کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیه. بنابراین داشتن نمره بالا در صفت شخصیتی مسئولیت‌پذیری از احتمال گرایش به مصرف مواد می‌کاهد. با توجه به این که مجموعه‌ای از صفات زمینه را برای مصرف مواد فراهم می‌کنند [۴۷]، بنابراین باید تمامی عوامل تأثیرگذار در گرایش به مواد مدنظر قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج این پژوهش می‌توانیم نتیجه‌گیری کنیم که عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد را می‌توان از طریق مولفه‌های شخصیتی، سبک‌های هویتی، معنویت و تاب‌آوری پیش‌بینی کرد. هرچه فرد از نمرات بالاتری در سبک هویتی هنجاری، معنویت و مسئولیت‌پذیری برخوردار باشد احتمال عضویت وی در گروه غیرمعتاد افزایش می‌یابد.

روش با یکدیگر توافق دارند. با مقایسه ضرایب استاندارد در روش گام‌به‌گام، هویت بهنجار مهم‌ترین نقش را در پیش‌بینی عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد دارد. افراد برخوردار از نمرات بالا در این مقیاس، خود را در قالب اسنادهای جمعی مانند مذهب، خانواده، و ملیت تعریف می‌کنند [۱۶]. بنابراین افراد غیرمعتاد نسبت به قوانین جامعه، خواست دیگران، هنجارهای افراد صاحب قدرت، تعالیم مذهب، درخواست‌های خانواده، و فرهنگ جامعه مطیع‌تر بوده و سعی می‌کنند انتظارات افراد مهم در زندگی‌شان را برآورده سازند. با توجه به این که جامعه، افراد مهم در زندگی، خانواده، و... نگرش مثبت به مصرف مواد ندارند؛ افراد دارای هویت‌هنجاری نیز نسبت به انتظارات آنها هم‌نوا بوده و آنها را خواهند پذیرفت. یافته‌های این بخش با بسیاری از یافته‌ها [۱۹-۱۸] که عنوان می‌دارند هویت‌هنجاری به طور معکوس مرتبط با مصرف مواد است همسوست.

در مقایسه ضرایب استاندارد به روش گام‌به‌گام، پس از هویت‌هنجاری، معنویت بیشترین نقش را در پیش‌بینی عضویت در گروه‌های معتاد و غیرمعتاد دارد. اهمیت معنویت در تمییز بین گروه‌های معتاد و غیرمعتاد با بسیاری از یافته‌ها [۳۰-۲۸] همسوست. این یافته، نتایج Miller و همکاران [۳۴] که ادعان کرده بوند معنویت نقش حمایتی را در برابر سوء مصرف مواد ندارد را نقض می‌کند. Sinha و همکاران [۳۱] معتقدند که نوجوانان دین‌دار به احتمال کمتری جذب رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد می‌شوند. باورهای مذهبی می‌تواند از میزان مصرف مواد بکاهد [۳۳]. Tse و همکاران [۴۳] معتقدند که معنویت معنابخش زندگی نوجوانان در شرایط دشوار زندگی است. معنویت با فراهم آوردن معنا، آسایش و

تشکر و قدردانی

جمهوری اسلامی)، مسئولین کمپ توسکا در منطقه افسریه تهران، و افراد شرکت‌کننده در این تحقیق که وقت خود را در اختیار ما قرار دادند نهایت تشکر را به عمل آورند.

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همکاری مسئولان جمعیت خیریه تولد دوباره (متعلق به سازمان بهزیستی

References

- [1] Zeinali A, Vahdat R, Isavi M. The pre-addiction context of recovered addicts. *J Psychiatr Clin Psychol* 2008; 14: 71-9. [Farsi]
- [2] Barghi F. The assessment of the addiction potential of high school students in Tehran. *M.A Thesis. AllameTabatabaee University*. 2004. [Farsi]
- [3] UNDODC. *World Drug Report*. New York: United Nations Publication. 2005.
- [4] Vazirian M, Mostashari G. Applied handbook of treatment of drug users. Tehran, Ministry of Health and Medical Education with assistance of Iran Drug Control Headquarters. *Institute of Porshukoh Publications*. 2003; pp: 120-50. [Farsi]
- [5] Le Bon O, Basiaux P, Streele E, Tecco J, Hansenne M, Ansseau M, et al. Personality profile and drug of choice., a multivariate analysis using Cloninger's TCI on heroin addicts, alcoholics, and a random population group. *Drug and Alcohol Dependence* 2004; 73: 175-82.
- [6] Trull TJ, Sher KJ. Relationship between the five-factor model of personality and Axis I disorders in a nonclinical sample. *J Abnorm Psychol* 1994; 103(2): 350-60.
- [7] Paunonen SV. Big five factors of personality and replicated predictions of behavior. *J Pers Soc Psychol* 2003; 84(2): 411-24.
- [8] Samavi SA. The relationship between identity styles and substance use in the students of Islamic Azad University: Bandarabbas Branch. The forth seminar of college student's mental health: Iran- Shiraz, 2008. [Farsi].
- [9] Flory K, Lynam D, Milich R, Leukefeld C, Clayton R. The relations among personality, symptoms of alcohol and marijuana abuse, and symptoms of comorbid psychopathology: Results from a community sample. *Exp Clin Psychopharmacol* 2002; 10(4): 425-34.
- [10] Trobst KK, Herbst JH, Masters HL, Costa PT. Personality pathways to unsafe sex: Personality, condom use, and HIV risk behaviors. *J Res Personality* 2002; 36: 117-33.

- [11] Grano N, Virtanen M, Vahtera J, Elovainio M, Kivimaki M. Impulsivity as a predictor of smoking and alcohol consumption. *Personality Individual Differences* 2004; 37: 1693-1700.
- [12] Sher KJ, Bartholow BD, Wood MD. Personality and substance use disorders: A prospective study. *J Consult Clin Psychol* 2000; 68: 818-29.
- [13] Rahimi C. Personality traits and likelihood of opioids using. The Fifth Seminar of College Student's Mental Health. Iran-Tehran. 2010. [Farsi]
- [14] Berzonsky MD. Self-construction over the life span: A Process Perspective on Identityformation. In Neimeyer G J, Neimeyer R A. (Eds.), *Advances in personal construct psychology*. Greenwich: J A I Press Inc 1990; 155-86.
- [15] Berzonsky MD, Ciecuch J, Duriez B, Soenens B. The how and what of identity formation: Association between identity styles and value orientation. *Personality and Individual Differences* 2011; 50: 295-99.
- [16] Lutwak N, Ferrari JR, Cheek JM. Shame, guilt, and identity in men and women: The role of identity orientation and processing style in moral affects. *Personality and Individual Differences* 1998; 25: 1027-36.
- [17] Berzonsky MD, Ferrari J R. A diffuse-avoidant identity processing style: Strategic avoidance or self confusion? *Identity: Internat J Theor Res* 2009; 9: 145-58.
- [18] Nouri R, Ghorbani T. The relations of identity styles, resiliency, and high risk behaviors: substance use. The fifth Seminar of college student's mental health: Iran-Tehran. 2010. [Farsi]
- [19] White JM, Wampler RS, Winn KI. The identity style inventory: A revision with a sixth-grade reading level (ISI-6G). *J Adolescent Res* 1998; 13: 223-45.
- [20] White, JM, Montgomery MJ, Wampler RS, Fischer JL. Recovery from alcohol or drug abuse: The relationship between identity styles and recovery behaviors. *Identity* 2003; 3: 325-45.
- [21] Blitstein JL, Murray DM, Lytle LA, Birnbaum AS, Perry CL. Predictors of violent behavior in an early adolescent cohort: Similarities and differences across genders. *Health Educ Behav* 2005; 32(2): 175-94.
- [22] Bryant AL, Zimmerman MA. Examining the effects of academic beliefs and behaviors on changes in substance use among urban adolescents. *J Educational Psychol* 2002; 94: 621-37.
- [23] Kegler MC, Oman RF, Vesley SK, McLeroy KR, Aspy CB, Rodine S, et al. Relationship among youth assets and neighborhood and community resources. *Health Educ & Behav* 2005; 32(3): 380-97.
- [24] Zimmerman MA, Arunkumar R. Resiliency research: Implications for schools and policy (Society for Research in Child

- Development Social Policy Report, VIII, 4). Ann Arbor, MI: Society for Research in Child Development. 1994.
- [25] Pinquart M. Moderating effect of dispositional Resilience on association between hassles and Psychological distress. *J applied Developmental Psychol* 2009; 30 (1): 1-8.
- [26] Buckner JC, Mezzacappa E, Beardslee WR. Characteristics of resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development Psychopathol* 2003; 15(1): 139-62.
- [27] Mason M, Singleton A, Webber R. The spirituality of young Australians. *International journal of children's spirituality* 2007; 12: 149-63.
- [28] Koenig HG. *Faith and mental health: religious resources for healing*. Templeton Foundation Press, Philadelphia; 2005.
- [29] Michalak L, Trocki K, Bond J. Religion and alcohol in the U.S. National Alcohol Survey: how important is religion for abstention and drinking. *Drug Alcohol Depend* 2007; 87: 268-80.
- [30] Nasim A, Utsey SO, Corona R, Belgrade FZ. Religiosity, refusal efficacy, and substance use among African-American adolescents and young adults. *J EthnSubst Abuse* 2006; 5(3): 29-49.
- [31] Sinha WJ, Cnaan AR, Gelles WR. Adolescent risk behaviors and religion: findings from a national study. *J Adolescence* 2007; 30(2): 231-49.
- [32] Wallace J M, Yamaguchi R, Bachman G J, O'Malley M P, Schulenberg EJ, Johnston DL. Religiosity and adolescent substance use: the role of individual and community influences. *Social Problems* 2007; 54(2): 308-27.
- [33] Kliewer W, Murrelle L. Risk and protective factors for adolescent substance use: findings from a study in selected Central American countries. *J Adolescent Health* 2007; 40(5): 448-55.
- [34] Miller WR, Forchimes A, O'Leary MJ, LaNoue MD. Spiritual direction in addiction treatment: two clinical trials. *J substance abuse treatment* 2008; 35: 434-42.
- [35] Costa PT, McCrae RR. Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual. Odessa, FL: *Psychological Assessment Resources* 1992.
- [36] Garusi M. Normalization and validation of NEO-FFI in Iranian university students. *Ph.D dissertation. Tarbiyat Modarres University Iran- Tehran, 1998.* [Farsi]
- [37] Amanollahi Fard A. The relations of personality traits, individual and family factors with marital satisfaction. *M.A thesis. Shahid Chamran University* 2006. [Farsi]

- [38] Berzonsky MD. Identity style: Conceptualization and measurement. *J Adolescent Res* 1989; 4: 268-82.
- [39] Soltani M, FouladvandKh, FathiAshtiani A. The relations of identity, sensation seeking and internet addiction. *J Behav Sci* 2011; 3: 191-97.[Farsi]
- [40] Connor K, Davidson MD. Development of a new resilience scale: the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 2003;18:76-82.
- [41] Mohammadi M. A study of effective factors in the resiliency of high risk individuals. *Ph. D dissertation. The University of Rehabilitation and Welfare Sciences*, 2006.[Farsi]
- [42] Parsian N, Dunning T. Developing and validating a questionnaire to measure spirituality: A psychometric process. *Global J Health Sci* 2009; 1: 1, 2-11.
- [43] Tse S, Lioyd, Petchovsky, Manaia. Exaploration of Australian and NewZeland indigenous people's spirituality and mental health. *Australian Occupational Therapy Journal* 2005;52 (3): 181-87.
- [44] McSherry W, Draper P. The spiritual dimension: why the absence within nursing curricula. *Nurses Education Today*1998; 16: 38-43.
- [45] Erikson EH. Youth: *Fidelity and diversity*. In Erikson, E. H. (Ed.), Youth: change and challenge .NewYork& London: Basic Books, Inc., Publishers, 1963; 1-23.
- [46] Larsen RJ, Buss D M. *Personality Psychology*. New York. McGraw-Hill., 2008.
- [47] Jones RM, Ross CN, Hartmann BR. An investigation of cognitive style and alcohol/work-related problems among naval personnel. *J Drug Education* 1992; 22(3): 241-51.

Predicting Membership in Addict & Non-Addict Groups According to Spirituality, Personality Traits, Identity Styles, and Resiliency

S.A. HosseiniAlmadani¹, Y. Karimi², H. Bahrami³, A. Moazedian⁴

Received: 01/02/2012   Sent for Revision: 03/04/2012   Received Revised Manuscript: 10/04/2012   Accepted: 01/05/2012

Background and Objectives: Many studies have shown that addicts and non-addicts are different in personality traits, identity styles, resiliency and spirituality, but the role of each component in predicting addictive behavior and discriminating between addict and non-addict groups is not clear. So, the purpose of the current research was to identify the role of predictive factors according to spirituality, personality traits, identity styles and resiliency in discriminating between addict and non-addict groups.

Material and Methods: In this causal – comparative study, 60 addict males (aged between 15-25 years old) and 60 non-addict males (15-25) were selected by available sampling. All the participants were evaluated by NEO-FFI, ISI-6G, Resiliency scale, and Spirituality questionnaire. Data was analyzed by SPSS-18 software and discrimination analysis method were used to analyze the data.

Results: The results showed that 10 predictive variables accounted for 63.5 % of the variance between addict and non-addict groups. In stepwise discriminatory model, most 3 important components in discriminating between groups were: normative identity style, spirituality, and conscientiousness personality trait respectively.

Conclusion: The results indicated that personality traits, identity styles, resiliency, and spirituality can discriminate between addict and non-addict groups. Higher scores in conscientiousness, spirituality, and normative identity increase the possibility in predicting membership in non-addict groups.

Key words: Personality, Identity, Spirituality, Resiliency, Addicts.

Funding: Non declared

Conflict of interest: NoN declared

Ethical approval: The Ethics Committee of Islamic Azad University, Science & Research Branch, approved the study.

How to cite this article: HosseiniAlmadani SA, Karimi Y, Bahrami H, Moazedian A. Predicting Membership in Addict & Non-Addict Groups According to Spirituality, Personality Traits, Identity Styles, and Resiliency. *J Rafsanjan Univ Med Scie* 2012; 12(1): 57-70. [Farsi]

1- Ph.D Student, Islamic Azad University, Science & Research Branch, Department of Psychology, Tehran, Iran

Corresponding Author: Tel: (021) 44865128, Fax: (021) 44865128, E-mail: alihosseiniAlmadani@yahoo.com

2- Prof., Dept. of Psychology, Islamic Azad University, Science & Research Branch, Department of Psychology, Tehran, Iran

3- Prof., Dept. of Psychology, Islamic Azad University, Science & Research Branch, Department of Psychology, Tehran, Iran

4- Ph.D Student, Islamic Azad University, Roodehen Branch, Department of Psychology, Roodehen, Iran